

УКРАЇНА
ОДЕСЬКА ОБЛАСНА РАДА

ПРОЄКТ РІШЕННЯ

Про звернення депутатів Одеської обласної ради до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України щодо створення Програми адаптації аграрного комплексу південних областей України до змін клімату

Керуючись статтею 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», враховуючи те, що сільське господарство є стратегічною галуззю, яка забезпечує продовольчу безпеку країни, а південь України – це унікальний за якістю земельних ресурсів регіон, спроможний виробляти високоякісну продовольчу продукцію та сировину, з метою збереження наявних полезахисних лісосмуг, використання ґрунтозахисних систем землеробства, спрямованих на створення запасів вологи та збереження родючості ґрунтів для забезпечення продуктивного потенціалу сільськогосподарських культур, обласна рада

ВИРІШИЛА:

1. Схвалити текст звернення депутатів Одеської обласної ради до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України щодо створення Програми адаптації аграрного комплексу південних областей України до змін клімату(додається).
2. Надіслати згадане звернення до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України.

*Проект рішення обласної ради
підготовлений та внесений
депутатами Одеської обласної ради
VIII скликання
Урбанським О., Унгуряном В.*

Додаток
до рішення обласної ради
від _____ 2021
року № _____ - VIII

ЗВЕРНЕННЯ
депутатів Одеської обласної ради до Верховної Ради України та Кабінету
Міністрів України щодо створення Програми адаптації аграрного
комплексу південних областей України до змін клімату

Сільське господарство є стратегічною галуззю, яка забезпечує продовольчу безпеку країни. Внаслідок несприятливих погодних умов, зумовлених кліматичними змінами, спостерігаються значні втрати врожаю сільськогосподарських культур від посухи та як наслідок – нераціональне використання природно-ресурсного потенціалу України.

Південь України – це унікальний за якістю земельних ресурсів регіон, спроможний виробляти високоякісну продовольчу продукцію та сировину. Сталі врожаї забезпечують родючі черноземи, сприятливий клімат, що дозволяє розвивати диверсифіковане виробництво та вирощувати сільськогосподарські культури з різним за тривалістю періодом вегетації. Спекотні погодні умови, які періодично спостерігаються на півдні України, підтверджують необхідність зрошення орних земель, збереження наявних полезахисних лісосмуг, використання ґрунтозахисних систем землеробства, спрямованих на створення запасів вологи та збереження родючості ґрунтів для забезпечення продуктивного потенціалу сільськогосподарських культур.

Зростання частоти й сили посух є передумовою розвитку процесів опустелювання у степовій зоні. Ці тенденції, за оцінками фахівців, набули стійкого характеру і в найближчий час зупинити їх неможливо. Тому в майбутньому Україну чекають складні погодні умови, з великою амплітудою температурних коливань, підвищенням середньорічних температур та нестабільною кількістю опадів. За результатами спостережень, посухи мають певну циклічність, повторювались раз у два-три роки та охоплювали 10-30% території країни, а раз у 10-12 років – 50-70% загальної площі. Наразі така тенденція посилюється.

У таких умовах найбільш доцільним завданням є розробка дієвих заходів адаптації агробізнесу до прибуткового господарювання у нових кліматичних межах. Адаптація – це вимушений захід, який розглядається як комплексний процес попередження та подолання ризиків і негативних наслідків зміни природних умов господарювання шляхом реалізації, перш за все, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідних планів на рівні областей та сіл.

В основу планів повинно бути покладено низку заходів, які стосуються забезпечення, належного функціонування і вдосконалення системи раннього оповіщення, моніторингу та довгострокового прогнозування посух, суттєвого зниження шкідливих викидів галуззю відповідно до:

- Національного плану дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 року № 271 (згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 04 грудня 2019 року № 1065 термін виконання заходів НПД продовжено до 2025 року);

- Плану заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06 грудня 2017 року № 932;

- реалізації Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 року № 688, враховуючи розроблення відповідного плану дій та інших стратегічних документів;

- нової ініціативи – курсу на GreenDeal в Україні – Проекту Міжнародної фінансової корпорації (IFC) «Розвиток фінансування кліматично-орієнтованого сільського господарства», метою якого є впровадження в Україні інноваційних сільськогосподарських практик з адаптації та запобігання змінам клімату шляхом розширення доступу до фінансування у 2021-2022 роках за підтримки Австрії.

У процесі адаптації кожна галузь може керуватися своїми власними інтересами, можливостями та перспективами, які відкриваються у відповідь на нові виклики та проявлять себе у формі конкретних рекомендацій та заходів. Складність посилюється через невизначеність та обмеження, які несе адаптація до кліматичних реалій, що знаходяться на рівні спостережень та прогнозних даних. Проте, рекомендовані заходи стануть дієвими, коли будуть структуровані відповідно до завдань адаптації того чи іншого сектору економіки. По суті, адаптаційна стратегія повинна вирішити два завдання:

- визначити спрямованість заходів як форми досягнення конкретних очікуваних результатів від адаптаційних змін;

- винайти найбільш ефективні способи управління змінами, обумовленими вибором форм та способів господарювання.

Зміна клімату несе чималі ризики для довкілля, економіки й людини. Розуміння та ранжування ризиків дозволить запропонувати певні стандарти галузевої поведінки, які можуть слугувати своєрідним керівництвом адаптаційних дій. Такі стандарти можуть бути досить узагальненими і концентрувати відповіді на питання:

- як пристосуватися до незвичних умов господарювання;

- як мінімізувати ризики від кліматичних змін;

- як подолати або зробити більш м'якими можливі наслідки;

- як отримати вигоду від зміни умов, у яких функціонує галузь.

Саме такий підхід узагальнює досвід Європейського Союзу в адаптації до зміни клімату. Слід зауважити, що стратегічні й тактичні напрямки розвитку зрошувального землеробства на півдні України потрібно розглядати як важливу складову загального плану адаптації галузі до зміни кліматичних умов. Відродження зрошення на півдні України безумовно потребує чітких дій, але акцент на вирішенні лише цієї проблеми суттєво звужує розуміння загальної

адаптації агросфери. Відродження галузі меліорації також можна розуміти як виклик сучасній системі управління галуззю.

Враховуючи те, що сфера меліорації відчула всі наслідки трансформаційних процесів, втратила підтримку з боку держави, а в окремих випадках і керованість, саме стратегування цієї сфери дозволить визначити найбільш раціональний сценарій її розвитку. Ми вважаємо, що створення Програми адаптації аграрного комплексу південних областей України до змін клімату буде сприяти відродженню меліорації в зоні ризикового землеробства півдня України та реалізації втрачених можливостей агропродовольчого комплексу.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проєкту рішення Одеської обласної ради «Про звернення
депутатів Одеської обласної ради до Верховної Ради України та Кабінету
Міністрів України щодо створення Програми адаптації аграрного
комплексу південних областей України до змін клімату»

Зміна кліматичних умов – це фундаментальне питання сьогодення, яке потребує розробки адаптаційних галузевих заходів завдяки:

- потеплінню клімату, значного зростання території недостатнього зволоження, де потрібно буде розвивати зрошення, просування межі Північного і Південного Степу на північ в район нинішнього ареалу Лісостепової зони, тобто за висновками Інституту водних проблем і меліорації НААН агрокліматичні умови цих регіонів за сумою ефективних температур стали такими, як були три десятиліття тому в зоні Степу;

- потенціальній втраті кліматичного різноманіття;

- зміні температурних характеристик агрокліматичних зон та розвитку процесів опустелювання, в першу чергу, в зоні Степу на площі близько 3 млн га, яка охоплює частину території Запорізької, Херсонської, Миколаївської та Одеської областей ;

- збільшенню повторюваності посушливих умов майже вдвічі, адже наразі в сухій зоні імовірність років із посушливим і сухим вегетаційним періодом становить 60 %, а достатні умови зволоження відзначаються лише в 10 % випадків. В дуже сухій зоні 8–9 років із десяти оцінюються як посушливі та сухі;

- щорічному браку 200-300 мм опадів та неефективному накопиченню вологи в орних ґрунтах через нерівномірний розподіл опадів (зливовий характер у теплий період), що неминуче вплине на падіння урожайності майже усіх сільськогосподарських культур уже найближчими роками майже на чверть.

Діючи в сукупності всі ці фактори ведуть до стану, який визначають як кліматичний хаос. В такій ситуації адаптаційний підхід повинен враховувати не тільки кроки, які пом'якшують переважаючі негативні наслідки кліматичних змін, але й дії та позитивні наслідки підвищення температур, а саме: вирощування культур, адаптованих до високих температур, зернових з низьким періодом яровизації, зниження вірогідності вимерзання озимих та багаторічних трав, особливо коли початок перезимівлі характеризувався нестійким температурним режимом, опадами, туманами та вищими за середньобогаторічними температурними показниками.

Зрошення є одним з основних факторів інтенсифікації землеробства у районах із недостатнім та нестійким природним зволоженням, завдяки якому значною мірою знижується залежність агровиробництва від умов природного вологозабезпечення. Можна констатувати, що волога є основним лімітуючим фактором одержання врожаїв. Аналіз розвитку сільськогосподарського виробництва у світі показує, що найбільших успіхів досягли ті країни, де було здійснено широкомасштабні національні програми створення зрошувальних та

осушувальних систем. Занепад меліоративної системи України обернувся щорічною втратою агрокомплексом \$1,5 мільярдів валютної виручки.

Галузь стикнулася з втратою потенціалу зрошення та дренажу. Причинами є ринкові перетворення та притаманні їм процеси – зміна форм власності, паювання земель, слабе реагування на виклики кліматичних змін, відсутність дієвих механізмів державного управління та ситуативного регулювання сферою меліорації. Наразі стан меліоративного землеробства в умовах ігнорування його поточних потреб, за оцінками фахівців, характеризується як кризовий і з точки зору можливостей надання послуг, і з точки зору фінансової спроможності його відродження, що збільшує вірогідність ще більшої руйнації та втрати експортного потенціалу країни.

В умовах зростаючого впливу кліматичних змін та збереження агровиробничого сектору, прийняття Програми адаптації аграрного комплексу південних областей України до змін клімату та невідкладних заходів нагальним завданням, реалізація якого технічно відновить меліоративні системи, збільшить обсяги поливу, виробництва та експорту продукції, збереже сільські території з їх інфраструктурою та робочі місця, забезпечить наповнення продовольчого ринку сільськогосподарською продукцією та буде сприяти зменшенню фінансових ризиків для товаровиробників та збереженню господарств, що забезпечують наповнення продовольчого ринку сільськогосподарською продукцією та функціонують в умовах зони ризикового землеробства.

Депутат Одеської обласної ради
VIII скликання Олександр Урбанський

Депутат Одеської обласної ради
VIII скликання Веніамін Унгурян